

Hur mår tolkarna i Örebro län?

En enkätundersökning av tolkarnas arbetssituation vid Tolk- och Översättarservice Örebro

Författare:

Elisabeth Weiner, specialist i allmänmedicin, anställd som företagsläkare vid Landstingshälsan i Örebro

Handledare:

Carl-Göran Ohlson, docent i yrkesmedicinsk epidemiologi vid Örebro universitet och Arbets- och miljömedicinska kliniken, USÖ, 701 85 Örebro

**Projektarbete vid Uppsala universitets företagsläkarutbildning
2010-2011.**

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	sid 2
Sammanfattning.....	sid 3
Inledning.....	sid 4
Syfte och frågeställningar.....	sid 5
Undersökt grupp.....	sid 5
Metod.....	sid 6
Resultat.....	sid 7
Diskussion.....	sid 10
Slutsats.....	sid 12
Resultatets spridning.....	sid 12
Litteraturreferenser.....	sid 12

Sammanfattning

Hur mår tolkarna i Örebro län? En enkätundersökning av tolkarnas arbetssituation vid Tolks- och Översättarservice Örebro.

Författare: Elisabeth Weiner

Handledare: Carl-Göran Ohlson, docent i yrkesmedicinsk epidemiologi vid Örebro universitet och Arbets- och miljömedicinska kliniken, USÖ, 701 85 Örebro.

Projektarbete vid Uppsala universitets företagsläkarutbildning 2010-2011.

Tolks- och översättarservice (TÖS) ingår i Landstingshälsans förvaltningsorganisation. TÖS förmedlar språktolkning på plats eller via telefon dygnet runt på 84 språk och dialekter. Förvaltningschefen för TÖS önskade genomföra en enkätundersökning för att få kunskap om tolkarnas hälsa och arbetsmiljö och använda den som underlag för förbättringsarbete. En webbenkät med 20 frågor utskickades till 201 tolkar och 105 svarade på enkäten. Frågorna tog upp bakgrund, arbetsmiljö och upplevd hälsa.

Av svaren framkom att 80% ansåg sig vara fullt friska och att anmärkningsvärda 98% trivdes bra. Män sov sämre än kvinnor. De som var yngre än 40 år var mer stressade men upplevde sig oftare vara fullt friska än de som hade tolkat i fler år och var äldre. De som tolkade de mest förekommande språken och de med flest uppdrag kände sig mera stressade och trötta och också mera oroliga för sin ekonomi.

Störst genomslag för upplevelse av hälsan hade uppfattningen att det ställdes rimliga krav på tolkarna, vilket framkom i korstabelleringarna. Hur man blev bemött som tolk var också kopplat till upplevd hälsa, liksom möjlighet att påverka hur tolkningen skulle ske. I dessa korstabelleringar togs dock ingen hänsyn till andra faktorer.

Vid jämförelse med ett externt referensmaterial visade det sig att tolkarna mådde lite sämre.

En logistisk regressionsanalys genomfördes för eliminera störande faktorer, som kunde ha påverkat sambanden felaktigt. Denna visade att upplevelsen av rimliga krav och att vara tillräckligt kompetent var de faktorer som hade starkast samband med upplevd hälsa.

Rimliga krav och kompetens är områden, som är möjliga att påverka när det gäller att förbättra tolkarnas arbetsmiljö.

Inledning

Tolk- och översättarservice (TÖS) är en organisation, som ingår i Örebro läns landstings förvaltningsorganisation under Landstingshälsan. TÖS tillhandahåller tolk- och översättartjänster i kontakter mellan myndigheter och länsinvånare i Örebro län då gemensamt språk saknas, för att möjliggöra god kommunikation, integration och informationsutbyte mellan alla berörda parter. TÖS förmedlar tolkar och översättare och erbjuder tolkservice dygnet runt årets alla dagar. Tolkning genomförs på plats eller via telefon på 84 språk och dialekter. Skriftlig översättning sker till/från 30 av våra mest frekventa språk.

Meddelandeservice ingår också, dvs. förmedling av trepartssamtal och telefonmeddelanden mellan parter som saknar ett gemensamt språk. Både förmedlare och tolkar har tystnadsplikt.

År 2005 blev Tolk- och översättarservice certifierad enligt FR2000, ett integrerat ledningssystem för kvalitet, miljö, kompetensförsörjning, hälsa och säkerhet. TÖS är medlem i Tolkservicerådet, en rikstäckande organisation som består av offentligt ägda tolkförmedlingar och som arbetar för seriös tolkförmedling och tolkservice.

I Örebro lever idag människor som tillhör cirka 150 nationaliteter med drygt 80 modersmål. De tre största tolkspråken i Örebro län är för närvarande arabiska, somaliska och kurdiska. TÖS består av ett kansli med 8 administratörer. 300 tolkar finns registrerade i Örebro, varav 218 är aktiva. 48% är kvinnor och 52% är män. Dessa arbetar på freelance basis och är uppdragstagare. TÖS utbud av tjänster omfattar:

- Vardagstolkning – myndighet bör anlita tolk vid kontakter där gemensamt språk saknas
- Översättningar – av skriftliga dokument t ex kallelser, broschyrer
- Meddelandeservice – tolken ringer upp t ex patienter och förmedlar ett budskap, exempelvis ”patienten skall komma fastande till röntgen”
- Bildtelefoni – i projektform erbjuds ett mindre antal intresserade kunder språktolkning i två språk via bildtelefon.
- Interkulturella kommunikatörer – till *skillnad* från tolkar, som måste översätta ordagrant. 20 personer är utbildade. De får vara med och skapa en dialog och bygga broar mellan två olika kulturer.

För att bli tolk krävs att man är bosatt i Sverige eller i något annat land inom EES-området (Europeiska ekonomiska samarbetsområdet), är känd för redbarhet och i övrigt är lämplig som tolk. Ca 30% av tolkarna är högskoleutbildade. För att bli auktoriserad krävs också att man har genomgått av Kammarkollegiet föreskrivna kunskapsprov och når upp till en god minimistandard inom fyra centrala områden, vardagsjuridik, arbetsmarknad och allmän försäkring, sjukvård samt sociala frågor. Inga formella krav på speciell utbildning ställs.

Det har varit en viss medial uppmärksamhet runt tolkarnas bristande kompetens, t ex berättade Svenska dagbladets nätupplaga om en kvinna som inte kom in på polishögskolan pga att hon missade språktestet. Hon blev sedan anlitad av polisen i Växjö för att översätta dokument vid sex tillfällen (9). Brister i tolkningen kan skapa rättsosäkerhet. En rättegång i Luleå tingsrätt i år, fick avbrytas pga att tolken översatt rena felaktigheter (10). Domstolsverket anser att kvaliteten på tolkarna är alldeles för varierande och att specialisttolkarna är alltför få. Socialstyrelsen konstaterade i bedömningen av ett Lex Maria-ärende att det är viktigt att använda professionella tolkar istället för anhöriga, som ofta tolkar i vårderna (6).

Arbetet ställer höga krav på tolkarna. Vid många tolkningssituationer handlar det om att förmedla negativa besked, t ex avvisningsbesked, besked om dödsfall mm. Tolkarna möter många människor, som har varit med om hemska saker. De får även ibland se och höra saker som går fel utan att kunna göra något åt det. Norris och medförfattare (8) beskriver tolkarnas rollkonflikt vid tolkning mellan kliniker och patient i samband med vård i livets slutskede. Förväntas en strikt språklig översättning eller väntar man sig en förmedling av budskapet, som kan överbrygga kulturella skillnader och förstås på avsett sätt? Hur ser egentligen kraven och förväntningarna på tolken ut?

Det har antagits att tolkarna upplever sin situation som osäker ekonomiskt pga varierande och ibland ganska få uppdrag samt att tolkarna mår psykiskt sämre än andra grupper pga att deras uppdrag ofta innebär att översätta dystra och ibland livsavgörande budskap (3). Vidare har antagits att många tolkar vill bli auktoriserade och att de icke-auktoriserade tolkarna önskar mer kompetensutveckling.

Förvaltningschefen för Tolks- och översättarservice önskade genomföra en enkätundersökning för att få bättre kunskaper om hur tolkarna mår och hur de upplever sin arbetssituation. Intentionen var att sedan använda detta som del i ett underlag för att arbeta med förbättringar avseende tolkarnas arbetsmiljö.

Syfte och frågeställning

Syftet med detta projekt var att dels kartlägga och studera tolkarnas upplevelse av sin arbetssituation och dels att undersöka vilka faktorer som påverkar upplevd god respektive dålig hälsa. Dessutom jämfördes svaren på frågorna om upplevd hälsa med ett externt referensmaterial.

Frågeställningarna som önskades bli besvarade var:

- Hur mår tolkarna vid TÖS i Örebro län?
- Finns det ett samband mellan kön, ålder, erfarenhet av tolkyrket, huvudsakligt tolkspråk, antal uppdrag, att vara auktoriserad tolk och upplevd hälsa?
- Vilken/vilka är de faktorer, som har störst betydelse för tolkarnas upplevda hälsa?
- Mår tolkarna som grupp sämre än andra yrkesgrupper?

Undersökt grupp

Källpopulationen utgjordes av språktolkar i Örebro län. Frågeformulär utskickades till de tolkar, som hade en webbadress, 201 personer. 105 av dessa besvarade formuläret vilket gav en svarsfrekvens av 52%. 103 besvarade samtliga frågor. Över hälften var kvinnor, 61 (58%) och 44 var män (42%). Tre fjärdedelar, 80 (76%) var äldre än 40 år. Nästan tre fjärdedelar, 74 (70%) hade mer än 5 års erfarenhet som tolk. Endast 17 (16%) av de som svarade på enkäten, var auktoriserade tolkar, 18% av männen och 15% av kvinnorna. Åldersfördelning och antalet år som tolk skiljde sig dock inte mellan könen.

De som huvudsakligen var verksamma inom arabiska och/eller somaliska (muslimska språk) utgjorde tillsammans 30% av alla som svarat på enkäten, samtidigt som så många som 48% hade svarat ”annat språk”.

30% hade mindre än ett uppdrag per dag och övriga hade ett eller fler uppdrag per dag.

Metod

Undersökningen genomfördes via en webbaserad enkät utskickad 2010-11-29 med två påminnelser. Den första påminnelsen skickades ut 2010-12-06, den andra 2010-12-14. Med utskicket följde information om frivillighet, anonymitet/sekretess, PUL (personuppgiftslagen) och vart man kunde vända sig med frågor. Enkäten genomfördes och administrerades av ”INTERMINNE Surveybyweb” och kodnyckeln förvarades hos dem.

Eftersom det inte tidigare hade genomförts någon enkät av detta slag till tolkar, togs frågorna fram i diskussion med och enligt önskemål från arbetsledningen, dvs förvaltningschefen och avdelningschefen för TÖS. Frågorna var ej validitets- eller reliabilitetstestade.

De 20 frågorna i enkäten delades in i tre kategorier; 6 bakgrundfrågor, 7 arbetsmiljöfrågor och frågor om upplevd hälsa, 7 frågor.

Samtliga 20 frågor hade fasta svarsalternativ och dessutom fanns det tre öppna frågor. Sex frågor handlade om bakgrund och personkaraktäristika. Dessa frågor avsåg kön, ålder, antal tolkar, tolkspråk, auktorisation, antal uppdrag per dag och frågorna var klassindelade, dvs svarsalternativen var grupperade på så sätt att t ex frågan om ålder innehöll 5 svarsalternativ; - yngre än 18 år, - 18-25, - 26-40, - 41-60, - äldre än 60. Bakgrundsfrågorna, som inte var dikotoma, följde en nominalsкала, t ex ”Inom vilket språk är du mest verksam som tolk?

Sju frågor berörde arbetsmiljön, t ex hur man uppfattade arbetets trivsel. Dessa frågor följde en fyragradig Lickert-skala, dvs innehöll rangordnade svarsalternativ som t ex ”Hur trivs du med att vara tolk?” där man kunde svara; - Mycket bra, - bra, - mindre bra, - inte alls bra.

Frågorna om upplevd hälsa utgjordes dels av två nyframtagna frågor, som rörde upplevd stress och sömn och dels av fem frågor hämtade från Metodicum, Örebroformulär FHV 008 D (7). De är validerade och reliabilitetstestade. Dessa frågor var:

”Känner du dig ofta trött utan direkt anledning?”

”Känner du dig ofta okoncentrerad?”

”Känner du dig ofta nedstämd, olustig eller ledsen?”

”Besväras du av orolig mage?”

”Anser du dig vara fullt frisk?”

I Metodicums formulär förelåg frågorna med två svarsalternativ, Ja / Nej. I denna undersökning delades Ja-alternativet upp i två alternativ, nämligen; ”Ja – men jag tror inte att det ens delvis beror på min nuvarande arbetsmiljö” och ”Ja – och jag tror att dessa besvär åtminstone delvis orsakats av min nuvarande arbetsmiljö.”

På fråga 5 ”Inom vilket språk är du mest verksam som tolk?” fanns 7 svarsalternativ enligt en nominalsкала. De första sex svarsalternativen var definierade språk och svarsalternativ 7 var ”annat språk”. Så många som 48% av alla som svarat, hade kryssat i ”annat språk”.

Databearbetning:

Svarsalternativen dikotomiserades inför korstabuleringarna till två svarskategorier, antingen vid den approximerade medianen eller vid annan lämplig delning, där svarsutfallens innebörd

motiverade det. Vid analysen av tolkarnas arbetsförhållanden och deras upplevelser av hälsa, stratifierades materialet med avseende på tänkbara störande variabler (confounders) t ex kön, åldersklass, arbetserfarenhet som tolk, dvs frågorna om bakgrund och personkaraktäristika.

Oddsquoterna framräknades av korstabelleringarna och statistisk signifikans ($p < 0,05$) beräknades med chi2-test och i något fall med Fisher's exakta test.

Härefter utfördes logistisk regressionsanalys enligt metod "Enter" och metod "Stepwise forward" på beroendevariablerna "Fullt frisk", "Ofta nedstämd och ledsen" samt "Trött utan anledning". Detta kunde göras eftersom upplevelsevariabeln "Frisk" enbart fanns i två värden och de andra två, genom dikotomiseringen, likaså. Regressionsanalysen syftade till att ta bort skensamband och störande variabler, så kallade confounders, som kunde tänkas bidra till ett felaktigt resultat.

Utöver den interna jämförelsen av materialet, gjordes även en extern jämförelse med andra yrkesgrupper beträffande resultaten från Metodics 5 frågor avseende upplevd hälsa (7). Referensmaterialet omfattade svar på enkätens frågor från totalt 5 621 individer och för 2 833 fanns uppgift om yrke i form av NYK-kod (1). Denna var uppdelad på c:a 1 500 individuella yrken, grupperade i 330 yrkesfamiljer. Endast ett fåtal av yrkena bedömdes vara grovt sett jämförbara med den undersökta tolkgruppen, nämligen lärare (NYK-kod 032.10-90 och 033.10-90), sjukvårdsbiträden (107.20), vårdassistenter (152.10-90) och vårdare för psykiskt utvecklingsstörda (155.20). Totalt omfattade dessa referensyrken 163 individer.

Resultat

De deskriptiva variabler som bedömdes vara intressanta att särskilt redovisa var nedanstående, som visar på att arbetsmiljön uppfattades som god.

Trivseln var överlag god, 98% trivdes bra, dvs mycket bra (55%) eller bra (43%). Att man hade tillräcklig kompetens för att arbeta som tolk och att kraven var rimliga, rapporterades av 82% respektive 91% och 75% tyckte att de alltid eller ofta kunde påverka hur tolkningen skulle genomföras.

Hela 92% kände sig uppskattade för sin arbetsinsats som tolk.

I kontrast mot ovanstående upplevde ändå 35% stress i arbetet, 29% hyste ofta oro för sin privata ekonomiska situation, 44% kände sig ofta trötta utan direkt anledning och 22% kände sig ofta nedstämda, olustiga eller ledsna. Trots detta ansåg sig 80% vara fullt friska.

I analysen av sambanden mellan upplevda arbetsförhållanden och upplevd hälsa, kom följande av intresse fram vid korstabelleringar (enbart signifikanta samband redovisas):

Samtliga 17 auktoriserade tolkar tyckte att de var tillräckligt kompetenta och 78% av de icke-auktoriseraade ansåg sig tillräckligt kompetenta vilket är anmärkningsvärt många då man förväntade sig ett starkare samband mellan auktorisation och kompetens.

Tabell 1. Oro för ekonomin. Andel bejakande svar i procent. Antal individer inom parentes.

Antal uppdrag		Tillräcklig kompetens		Bra bemötta		Rimliga krav	
<1	≥ 1	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
13%	37%	24%	53%	14%	37%	15%	42%
(4)	(26)	(20)	(10)	(5)	(25)	(7)	(23)

De som hade ett eller fler uppdrag per dag och de som tyckte att de inte hade tillräcklig kompetens för sitt arbete som tolk, kände mer **oro** än de övriga för den privata ekonomin. (Att

de 10, som *inte* tyckte att de hade tillräcklig kompetens och kände oro för ekonomin, blir så mycket som 53%, beror på att det var endast 19 individer i hela materialet, som tyckte att de inte hade tillräcklig kompetens). Detsamma gällde dem som ansåg sig bli dåligt bemötta som tolkar och de som tyckte att det inte ställdes rimliga krav på dem i arbetet (tabell 1).

Tabell 2. Sover dåligt. Andel bejakande svar i procent. Antal individer inom parentes.

Kön		Trivs bra		Bra bemötta		Rimliga krav	
Män	Kvinnor	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
40%	21%	14%	48%	14%	37%	13%	42%
(17)	(12)	(8)	(21)	(5)	(24)	(6)	(23)

Män **sov** sämre än kvinnor. Likaså sov de som trivdes dåligt eller mindre bra med att vara tolk sämre än de som trivdes bra. De som upplevde sig dåligt bemötta och de som tyckte att det ej ställdes rimliga krav sov också sämre (tabell 2).

De som var 40 år och yngre och de som tolkade språk 1-6, upplevde **stress** i ökad utsträckning. Det gjorde även de som hade ett eller fler uppdrag per dag, 46% mot 10% bland de med färre uppdrag per dag.

Att anse sig ha blivit dåligt bemött, uppleva att det inte ställdes rimliga krav och att ej kunna påverka hur tolkningen genomfördes, visade sig också signifikant öka upplevelsen av stress.

Tabell 3. Ofta trött utan anledning. Andel bejakande svar i procent. Antal individer inom parentes.

Språk		Antal uppdrag		Trivs bra		Bra bemötta		Rimliga krav	
Språk 1-6	Annat språk	<1	=>1	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
57%	31%	29%	51%	35%	56%	28%	53%	28%	58%
(29)	(16)	(9)	(36)	(20)	(25)	(10)	(35)	(13)	(32)

Trötthet utan direkt anledning upplevdes av fler som tolkade språk 1-6 liksom av de med ett eller fler uppdrag per dag. De som trivdes mindre bra eller dåligt, de som ej upplevde sig bra bemötta och de som tyckte att det inte ställdes rimliga krav på dem som tolkar, angav också trötthet utan direkt anledning i högre grad (tabell 3).

På frågan ”känner du dig ofta **okoncentrerad**” svarade de som tyckte att det inte ställdes rimliga krav och de som inte kunde påverka tolkningen i ökad utsträckning jakande. 37% av dem, som tyckte att de ej hade tillräcklig kompetens för tolkningen var ofta okoncentrerade mot 6% av dem som tyckte sig ha tillräcklig kompetens.

De som svarade att de trivdes dåligt eller mindre bra, upplevde sig dåligt bemötta och inte kunde påverka tolkningen, svarade oftare att de ofta var **nedstämda, olustiga och ledsna**. Detsamma gällde dem som inte tyckte att det ställdes rimliga krav, 31% mot 11% av dem som tyckte att kraven var rimliga.

Av dem som tyckte att det ej ställdes rimliga krav har 35% angett orolig mage mot endast 13% av dem som tyckte kraven var rimliga.

Upplevelsen av att vara fullt **frisk** skiljde sig inte nämnvärt mellan kvinnor och män, 78% av kvinnorna och 84% av männen upplevde sig fullt friska. Samband fanns även mellan att bli

bra bemött som tolk, att anse sig kunna påverka tolkningens genomförande och att känna sig fullt frisk. 94% av dem som ansåg sig bli bra bemötta angav att de kände sig fullt friska mot 73% av dem som inte tyckte sig bli bra bemötta. De som ansåg sig kunna påverka tolkningen angav att de var fullt friska i 86% mot 65% av de som ej tyckte sig kunna påverka tolkningen. Alla, 40 år eller yngre, upplevde sig vara friska mot 74% av de som var över 40 år.

Kan det vara så att man upplevde sig vara fullt frisk i ökad utsträckning om man var **auktoriserad** tolk? Av de auktoriserade ansåg sig 69% vara fullt friska mot 83% av de icke-auktoriserade. Detta motsvarade oddskvoten 0,46, det vill säga det omvända, nämligen att sannolikheten för att känna sig frisk var dubbelt så stor om man *inte* var auktoriserad. Resultatet var inte signifikant pga att gruppen auktoriserade tolkar som inte ansåg sig vara fullt friska var så liten (5 personer) men resultatet var ändå intressant. Man hade kunnat tro att detta då berodde på att de auktoriserade tolkarna var äldre men så var inte fallet, de var lika gamla. Man fann ingen korrelation mellan auktoriserad tolk och ålder. Däremot fanns ett signifikant samband mellan att känna sig fullt frisk och att ha varit verksam som tolk i 5 år eller mindre, 94% friska mot 75% av de som varit verksamma i mer än 5 år. Samtliga auktoriserade tolkar hade varit verksamma i mer än 5 år. Alla auktoriserade tolkar kände sig tillräckligt kompetenta mot 78% av de övriga.

Två tolkspråk analyserades särskilt, arabiska (18 tolkar) och somaliska (12 tolkar). Av tolv jämförda frågor om arbetsmiljö och upplevd hälsa, låg de arabiska tolkarna bättre till i åtta, vilket visade en tendens till att de som tolkade arabiska språk uppfattade sin arbetsmiljö mera positiv än de som tolkade somaliska. (Här gjordes dikotomiseringen för ”Trivs” vid ”mycket bra”).

Logistiska regressionsanalyser utfördes på beroendevariablerna –Frisk, -Nedstämd, -Trött, -Oro för ekonomin och -Sover bra, för att säkrare kunna prediktera vilka bakgrunds- och personvariabler samt arbetsmiljövariabler, som hade störst påverkan på svarsutfallen. Man fann då att upplevelsen av att det ställs rimliga krav i arbetet som tolk och att tycka att man har tillräcklig kompetens för arbetet som tolk, var de variabler som föreföll ha störst betydelse för upplevelsen av hälsa.

Utöver denna interna jämförelse gjordes även en extern jämförelse med andra yrkesgrupper. Deras svarsfrekvenser visas i tabell 4 och kan jämföras med tolkarnas svarsfrekvens på nedersta raden.

Tabell 4. Andelar bejakande svar som procent på 5 Metodicum-frågor efter uppdelning på tre yrkesfamiljer.

Yrke	Fråga				
	Känner du dig trött?	Känner du dig okoncentrerad?	Känner du dig nedstämd, olustig eller ledsen?	Besväras du av orolig mage?	Anser du dig vara fullt frisk?
Lärare	46	11	20	23	86
Sjukvårdsbiträden	22	8	11	17	90
Vårdassistenter och vårdare	11	11	11	16	87
Alla	24	9	13	18	89

<i>Tolkar</i>	<i>44</i>	<i>12</i>	<i>22</i>	<i>24</i>	<i>80</i>
---------------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

44% av tolkarna jämfört med 24% i referensmaterialet svarade jakande på frågan ”Känner du dig ofta trött utan anledning?”

22% av tolkarna jämfört med 13% i referensmaterialet svarade jakande på frågan ”Känner du dig ofta nedstämd, olustig eller ledsen?”

80% av tolkarna svarade jakande på frågan ”Anser du dig vara fullt frisk?” mot 89% i referensmaterialet. 20% av de som besvarade tolkenkäten ansåg sig alltså inte vara fullt friska, vilket var anmärkningsvärt många.

Vid jämförelse av enbart lärargruppens svar med tolkarnas svar, fann man inga större skillnader (tabell 4).

Diskussion

Undersökningen visade att tolkarna vid Tolk- och översättarservice i Örebro län mådde tämligen bra. Praktiskt taget samtliga svarade att de trivdes bra och ganska bra. Den övervägande delen av både män och kvinnor upplevde sig fullt friska, männen i något högre grad än kvinnorna men skillnaden var inte signifikant. Var femte svarade att man inte ansåg sig vara fullt frisk.

De icke-auktoriserade tolkarna upplevde sig fullt friska i högre utsträckning än de auktoriserade men skillnaden var inte signifikant och förklaras ej av ålder hos de auktoriserade tolkarna. Samtliga auktoriserade tolkar tyckte att de var tillräckligt kompetenta liksom mer än tre fjärdedelar av de icke-auktoriserade.

De auktoriserade tolkarna hade således fler tolkår och uppdrag men kände sig mindre friska, vilket inte kan förklaras av skillnader varken i ålder eller kön. Eftersom sambanden var icke-signifikanta måste man anta att skillnaderna var slumpmässigt betingade.

Ett signifikant samband sågs mellan att känna sig fullt frisk och att ha varit verksam som tolk i maximalt 5 år, vilket troligen förklaras av lägre ålder, som i sin tur hade starkt samband med att känna sig frisk. Mer oro för ekonomin upplevdes av de som hade många uppdrag, ett eller fler per dag, vilket kan bero på att de med färre uppdrag hade ett annat arbete eller flera, utöver tolkuppsdraget. Ytterligare ett förväntat mycket starkt samband sågs mellan att ofta känna sig okoncentrerad och att inte känna sig fullt frisk.

Den enda signifikanta skillnaden mellan män och kvinnor var att männen svarade att nattsömnerna inte alls var bra eller kunde ha varit bättre, i dubbelt så stor utsträckning som kvinnorna.

Vid jämförelse av svaren med Metodicums referensmaterial framkom att tolkarnas upplevda hälsa var sämre. Jämförs enbart lärargruppens svar med tolkarnas svar, fann man inga större skillnader. Noteras bör att referensmaterialet idag är gammalt och det skulle vara intressant att göra en mera aktuell jämförelse med lärargruppen, vars arbetsmiljö diskuteras livligt idag.

Norris och medförfattare (8) fann i sin kvalitativa studie en upplevd rollkonflikt hos språktolkarna vid tolkning i samband med vård i livets slutskede. Denna ansågs påverka kvalitén av vården. I min undersökning föll upplevelsen av att det ställdes rimliga krav ut som den viktigaste påverkansfaktorn för upplevelsen av hälsa. Uppfattningen av vad som åsyftades med uttrycket ”rimliga krav” i min undersökning, varierade sannolikt och det kan tänkas att

rimliga krav ibland tolkades som tydliga krav eller uttalade krav och förväntningar. Det skulle alltså ha kunnat motsvaras av den rollkonflikt, som Norris och medförfattare (8) beskrev. Svaren i min undersökning kunde å andra sidan även ha avsett kvantitativa krav, innebärande tidsåtgång och arbetsmängd men även kunskaper om t ex komplicerade faktauttryck. Detta vet vi egentligen ingenting om och det skulle kunna vara intressant att undersöka vidare.

Dean och Pollard Jr. (2) fann i en undersökning av teckenspråkstolkar att kraven på dem var många och höga medan kontrollen över arbetet var ganska låg. Dean och Pollard Jr hänvisar till Robert Karaseks krav-kontroll modell (5) och relaterad forskning om arbetsrelaterad stress och menar att teckenspråkstolkarna skulle löpa stor risk för stressrelaterad ohälsa, skador och utbrändhet. Huruvida resultat från undersökningar gjorda med teckenspråkstolkar är överförbara på språktolkar vet vi ingenting om. Samband mellan upplevd hälsa - "Fullt frisk"- och upplevelse av stress och möjligheter att påverka tolkningen föll inte ut i denna undersökning. Förklaringen kan vara att språktolkarnas yrke är fritt och av free-lance karaktär, inte bundet till löpande band.

Det framkom inga orimliga utfall av undersökningen. Mycket kan stämma med de antaganden som fanns om tolkarnas arbetssituation. De avvikande fynden var att auktorisation inte korrelerade till att känna sig frisk samt att de auktoriserade tolkarna ansåg sig kunna påverka tolkningens genomförande i mindre utsträckning än de icke-auktoriserade, det sistnämnda dock inte signifikant.

Avseende undersökningens validitet var urvalet brett och riktat till samtliga tolkar med webbadress. Bortfallet på 50% innebär dock att resultatet inte är generaliserbart. Eftersom detta var en korrelationsstudie bör detta ej ha varit någon avgörande brist. Beträffande enkätfrågornas validitet finns mer att fundera över. Det går inte att utesluta att frågornas formuleringar kan ha givit utrymme för missuppfattningar och olika tolkningar. Detta torde inte gälla Metodics frågor, som är utprovade och testade. Vidare kan man undra om språktolkarna trots allt kan ha problem med att uppfatta det svenska språket och därmed frågeformuleringarna, på avsett sätt. Den externa jämförelsen var svår att göra inte minst beroende på att det var svårt att hitta en yrkesgrupp, som var jämförbar med språktolkarna samt att referensmaterialet dessutom var ett drygt decennium gammalt.

Vad beträffar reliabiliteten av undersökningen och enkätfrågornas reproducerbarhet så är frågorna genomgående enkla och borde kunna förstås på bara ett sätt och besvaras på samma sätt om igen. Den interpersonella tolkningen kan dock spreta, vilket tidigare har kommenterats. Bortfallet på 50% skulle ha kunnat bero på att språktolkarna under den närmaste tiden innan enkäten utskickades hade fått svara på flera andra enkätundersökningar. Således kan en viss enkättrötthet ha förelegat. De 105 tolkar som svarade gav ändå undersökningen tillräcklig statistisk power. Trots det måste utfallet tolkas med försiktighet eftersom vissa frågor hade för få svar i den ena gruppen. Gruppen auktoriserade tolkar t ex, som svarade att de ej ansåg sig vara fullt friska, blev alldeles för liten för att en tillförlitlig statistisk beräkning skulle vara möjlig.

Undersökningen visade inga uppseendeväckande, braskande resultat och inte heller några större könsskillnader. 80% upplevde sig vara fullt friska, vilket kan tyckas vara en hög siffra, men samtidigt jämförbar med lärargruppen och innebärande att var femte språktolk trots allt inte upplever sig vara fullt frisk.

Resultaten indikerar ändå att ett förbättringsutrymme finns och ger förhoppningsvis en vägledning i hur arbetet med att förbättra språktolkarnas arbetsmiljö ytterligare kan utvecklas.

Det skulle också vara intressant att upprepa undersökningen efter genomförda förbättringar och göra en jämförelse över tid med samma grupp.

Slutsats

Av arbetsmiljövariablerna fann man att rimliga krav var den som hade starkast påverkan på upplevda symptom men ingen korrelation kunde emellertid påvisas mellan denna och att anse sig vara fullt frisk. Därefter kom att vara tillräckligt kompetent. Att uppleva sig bli bra bemött hade ett samband med att känna sig fullt frisk. Däremot kunde inte betydelsen av påverkansmöjlighet på tolkningen bekräftas genom regressionsanalysen.

Resultatens spridning

Efter genomförd undersökning skall resultatet återkopplas till uppdragsgivaren, tolkarna och eventuellt kunderna/beställarna. Förhoppningen är att resultatet kan bidra till att utgöra ett underlag för det förbättringsarbete, som Tolk- och översättarservice vill genomföra för att förbättra arbetsmiljön för tolkarna. Det planeras att resultaten skall presenteras i Tolkrådet och i det lokala Nyhetsblad, som utkommer 1 gång/kvartal. Enkätsvaren och frisvaren kommer att redovisas och gås igenom vid tolkträffar på TÖS. Avsikten är att det skall leda vidare till förbättringsförslag och utgöra underlag för kommande verksamhetsplanering.

Litteraturreferenser

1. Arbetsmarknadsstyrelsen. Nordisk Yrkes Klassificering Svensk grundstandard. Stockholm: Arbetsmarknadsstyrelsen, 1983.
2. Dean RK, Pollard RQ Jr. Application of Demand-Control Theory to Sign Language Interpreting: Implications for Stress and Interpreter Training. J Deaf Stud Deaf Educ. 2001;6:1-14
3. Grönblad F. Tungt att arbeta som tolk. www.suntliv.nu, publicerat 16 december 2010.
4. Hultberg A, Ahlberg jr G. Instrument för att mäta den psykosociala arbetsmiljön. En beskrivning av ett urval av de instrument som används inom företagshälsovård och forskning. ISM – häfte nr 1. Västra Frölunda: Institutet för Stressmedicin; februari 2008.
5. Karasek RA. Job demands, job decision latitude, and mental strain: Implications for job redesign. Administrative Science Quarterly. 1979;24:285-307.
6. Läkartidningen. 2010;41:2487 och 43:2656.
7. Metodicum Örebroformulär FHV 008 D, referensmaterial 1992-1999
8. Norris WM, Wenrich MD, Nielsen EL, Treece PD, Jackson JC, Curtis JR. Communication about end-of-life care between language-discordant patients and clinicians: insights from medical interpreters. Division of Pulmonary and Critical Care, Department of Medicine, School of Medicine University of Washington, Seattle, Washington 98104, USA. J Palliative Med. 2005;8:1016-24.
9. Svenska Dagbladet. Stoppad i språktest – blev tolk. SvD:s nätupplaga. www.svd.se, publicerat 26 november 2010.
10. Svenska Dagbladet. Bristande tolk skapar rättsosäkerhet. SvD:s nätupplaga. www.svd.se, publicerat 27 januari 2011.